

wé wrześniu 1984 roku.

Oceniając trzecie Sympozjum syriologiczne trzeba podkreślić fachowość wystąpień prelegentów, bogactwo poruszonej problematyki, troskę dyskutantów o właściwe wyjaśnienie skomplikowanej terminologii oraz sprawną organizację i przyjemną atmosferę. /Krótkie sprawozdania z tego sympozjum: A. de Halleux, "Revue d'histoire écclesiastique" 76/1981/ 141-142; J. Assfalg, III Internationales Symposium Syriacum, "Oriens Christianus" 65/1981/ 219-221/.

Ks. Jerzy Woźniak

4. I KONGRES LITERATURY CHRZEŚCIJAŃSKO-ARABSKIEJ

Bezpośrednio po zakończeniu III Symposium Syriacum w Goslar k. Getyngi, w dniach 11-13 września 1980 roku odbył się pierwszy w dziejach Kongres literatury chrześcijańsko-arabskiej pod przewodnictwem Khalila Samira, profesora Papińskiego Instytutu Studiów Wschodnich w Rzymie.

Pierwsze spotkanie uczonych zajmujących się tą dziedziną literatury odbyło się już pod koniec II Symposium Syriacum w Chantilly pod Paryżem 16 września 1976 roku¹, gdzie postanowiono:

1/ wydawać biuletyn arabsko-chrześcijański /Bulletin d'Arabe Chrétien/, ukazujący się trzy razy w roku pod redak-

1 K. Samir, Première rencontre des "Arabisants chrétiens", w: Orientalia Christiana Analecta, Nr 205, Roma 1978, 241 nst.

oją profesora D. Bundiego /Louvain/;

2/ opracowywać i publikować bibliografię literatury arabskiej chrześcijan /Bibliographie d'Arabe Chrétien/ pod kierownictwem Khalila Samira. Według zamierzeń okres starożytny od VIII do XVI wieku zawierałby całą literaturę chrześcijan napisaną lub tłumaczoną na język arabski, z uwzględnieniem medycyny, filozofii, literatury, etc.;

3/ zorganizować pierwsze sympozjum arabsko-chrześcijańskie.

Pierwszy Kongres Studiów arabsko-chrześcijańskich rozpoczął się 11 IX 1980 roku referatem ojca profesora Samira pod tytułem "La tradition arabe chrétienne: état de la questions problèmes et besoins". Prelegent omówił w nim najbardziej palące problemy metodologiczne, zwracając uwagę na brak odpowiednich katalogów rękopisów, bibliografii, słowników, gramatyk, mikrobibliotek i zwrócił się do wszystkich z apelem o współpracę w tej dziedzinie. Potem wygłoszono następujące prelekcje: R.Y.Ebied, The Influence of Syriac on the Arabic Language and Literature; G.Blum, Christlich-orientalische Mystik und Sufismus. Zu Grundproblemen ihres Kontaktes und ihren gegenseitigen Beinflussung; G.Troupeau, La connaissance des chrétiens syriaques chez les auteurs arabo-musulmans; D.Bundy, The Commentary of Nonnus of Nisibis on John 1:1-27 /GCAL II, 226-227/; M. van Esbroeck, Remembrement d'un codex arabe chrétien daté de 949/950 AD; I.Shahid, The Problem of an Arabic Bible and Liturgy before the Rise of Islam; H.Gauguey, Syrische Herkunft der christlich-arabischen Melkiten.

Następnego dnia wykłady trwały 12 godzin. Podczas sesji przedpołudniowej, której przewodniczył G.Troupeau z Paryża, wygłoszono następujące referaty: Dick, L'Apologie de Théodore Abū Quanah; R.Degen, Die Risāla ilā'Alī b.Yahyā al-Munaggim

des Hunain b. Iṣḥāq; S.H.Griffith, The Christian Arabic Apologists of the First 'Abbasid Century and the Concept of al-uqnūm; Ciaramella - Farina, Alcune notizie sulla Apologia di al-Kindī Tartar, L'Apologie d'al-Kindī.

Podczas sesji popołudniowej pod przewodnictwem J.Fiey'a wygłoszono następujące prelekcje: Labib, Būlus al-Ḥabīs, ein koptischer Martyre aus dem 13.Jahrhundert; M.Breydy, L'Apologie de Stéphane ad-Duwayhg. Ses différentes rédactions et sa version latine; A.Sidarus, Études arabe-chrétiennes à Portugal; Habbi, La production littéraire arabe chrétienne en Iraq de 1856 à nos jours; Dick, Rôle des chrétiens arabes dans la culture arabe et leur mission dans le monde musulman; M.Philothée, Les nouveaux manuscrits du Monte Sinai.

Znany w Polsce autor "Historii Kościołów Wschodnich" /Warszawa 1978/, Azis Attiya, podzielił się uwagami na temat projektu encyklopedii koptyjskiej. Pod koniec drugiego dnia obrad O.K.Samir wygłosił ciekawy i dyskusyjny referat pod tytułem "Pour une nouvelle littérature arabe-chrétienne".

W trzecim i ostatnim dniu obrad po żywej dyskusji postanowiono:

1/ zwołać bezpośrednio po zakończeniu IV Sympozjum Syriacum w 1984 roku II Kongres Studiów arabsko-chrześcijańskich na temat literatury arabskiej od r.750-1550 opracowanej w podręczniku A.Graafa;

2/ powierzyć profesorowi M.Troupeau odpowiedzialność za zebranie i opublikowanie wygłoszonych referatów, profesorowi zaś Emilio Plattiemu zbieranie bibliografii arabskiej za lata 1940-1980 dotyczącej pisarzy chrześcijańskich;

3/ sprecyzować tematykę badań naukowych pod nazwą "l'histoire de la littérature des chrétiens";

4/ przepracować i uzupełnić klasyczny podręcznik A.Gra-

afa: "Geschichte der christlich-arabischen Literatur";

5/ utworzyć centrum dokumentacji manuskryptów chrześcijańskich pisarzy arabskich w Papieskim Instytucie Studiów Wschodnich w Rzymie.

I Kongres literatury arabsko-chrześcijańskiej okazał się bardzo owocny, zwłaszcza dlatego, że ustawiono na nim należycie problematykę studiów arabsko-chrześcijańskich, w czym niewątpliwie największą zasługę ma niestrudzony badacz i organizator O.Khalil Samir. /Krótkie sprawozdanie z tego sympozjum: J.Assfalg, I Internationaler Kongress für das christliche Arabisch, "Oriens Christianus" 65/1981/221-23/

ks. Jerzy Woźniak CM

BAŁKANY I POLSKA W STAROŻYTNOSCI I ŚREDNIOWIECZU

Hasło to zgromadziło w Poznaniu w dniach 17-19 maja br. ludzi nauki ze wszystkich prawie ośrodków uniwersyteckich w Polsce. Byli oni gośćmi Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a ściślej rzecz biorąc - doc. dra hab. Włodzimierza Pająkowskiego, który był inspiratorem, organizatorem i gospodarzem tego ważnego wydarzenia w świecie nauki polskiej i bułgarskiej. Spotkanie miało charakter interdyscyplinarny. Rozległość tematyki referatów i komunikatów była ogromna i dlatego stawało się niejednokrotnie przed dylematem wyboru, ponieważ posiedzenia drugiego dnia obrad odbywały się w trzech sekcjach problemowych: antycznej, średniowiecznej i literaturoznawczo-lingwistycznej. Swym dorobkiem i przemyśleniami z uczestnikami dzielili się historycy,